

Sayı: II.

Temmuz 1934

TÜRK TARİH, ARKEOLOJYA VE ETNOGRAFYA DERGİSİ

MAARİF, İVEKÂLETİ TARAFINDAN NEŞROLUNUR

DEVLET MATBAASI, İSTANBUL, 1934

BİR HARP PLÂNI

Topkapı Sarayı Müzesi Müdürü
Tahsin Şükrü

Türkün san'at ve külütür sahasında, yaptığı ve yarattığı eserler meydana. Fakat bunları yapan koca san'atkârlar eserlerini nasıl vücade getirirlerdi? Meçhul ve tetkike muhtaç olan bir nokta da budur. Meselâ koca mimar Sinan Süleymaniye camii gibi bir abideyi cihanın gözüne diyor. Daha yüzlerce eserlerini her tarafa serpiştiriyor. Fakat bugüne kadar elimize tek bir krokisi bile geçmiyor. Diğer san'at eserlerimiz hakkında da vaziyet bu merkezdedir.

Bu eserlerin ana hatlarının pek derin tetkik ve çalışmaların mahsulü olduğu pek tabiidir. Bilfarz Süleymaniye camiinin inşaat masarifine ait 20 cilt defter okadar muntazamdır ki bugünkü malî müesseselerimizde, bundan mükemmel bir hesap defteri vücade getiremezler. Masraf defterini bu kadar mükemmel tutan eller o abidelerin plânlarını, tezyinatını ve sair teferruatını ne büyük itina ile yapmış olacakları pek tabiidir.

Fakat son devirlerin ihmali, bunları mahvetmiştir. Hatta bizim kanaanımız Topkapı Sarayı civarında bulunan «Kalfa Köşkü» namında bulunan mimarbaşıya ait bir bina yıkıldığı sırada bu gibi vesaik te yok olmuştur. Belki de hatıra gelmeyecek bir yerden pek mühim eserler çıkacaktır. Herhalde yakın zamanlara kadar maalesef san'ata, tarihe ait vesikalarımıza ehemmiyet verilmemiştir. Fakat Cümhuriyetin feyizli eli tarihî vesikaları muktedir bir heyet marifetile tetkik ve tasnif ettirmeğe başlamıştır ki bu suretle Türk arşivinin nüvesi kurulmuştur.

Topkapı Sarayı Müzesinde de hazine kuyudatına dair bir miktar defter, evrak vardır. Asarın mahiyetini tayin hakkında bunlardan istifade olunmaktadır. İşte bu meyanda elimize geçen 16 ıncı asra ait vaziyeti harbiyeyi gösterir bir plân mevzuumuzu teşkil etmektedir. (Resim: 1) plân deri üzerine yapılmıştır. 65 santimetre eninde ve 55 santimetre boyundadır. Bazı yerleri gayrimuntazam olup etrafı biraz düzeltilmiş bir kuzu derisi hissini vermektedir.

O vakit başkumandan olan zat vaziyeti padişaha bildirmek için bu plânı yaptırdığı tabiidir. Deniz mavi renge boyanmıştır. Bazı yerleri de yaldızlıdır. Üzerinde kale, istihkâm, hendek, bina resimleri yapılmış kezalik muhasara eden askerler, çadırlar, gemiler de tersim edilmiştir. Aşağıda izah olunacağı veçhile bazı notlar da yazılmıştır.

Resim 1 — Bir harp plâni

Dört asır evvel harp meydanında yapılan bu plân bugünkü emsali plânlar ile mukayese edilecek bir mükemmeliyettir. Yalnız neye, ve nereye ait olduğuna dair bir yazı yoktur. Bu da birtabi bir harp raporu mahiyetinde bir arıza ile gönderilmiş olacağından lüzum görülmemiştir. Fakat üzerinde biraz tetkikat icra edilince bilhassa isimlerden bunun 1565 senesinde cereyan eden Malta muharebe ve muhasarasına ait olduğu anlaşıldı.

Malûm olduğu veçhile o zaman Malta Sen Jan şövalyelerinin tahtı işgalinde idi. Şövalyeler [1] çıplak bir kayadan ibaret bu adada istihkâmlar yapmışlar, şimal sahiline de şehri bina eylemişlerdi.

Fakat şövalyeler eski adetleri olan korsanlıktan vezgeçmemişlerdi. Filhakika Trabulusugarp ve Cezayir sularında iş yapmağa cesaret edemiyorlardı. Lâkin zengin avlar yakalamak için Mısır-İstanbul yolunu kesmek üzere, Rados civarına, İskenderiye ve Kıbrıs sularına, ve Adriyatik sahillerine saldırıyorlar, bahri münakalât ve ticareti sektedar ediyorlardı.

1565 senesi, sonbaharında Zanta ve Kafalonya adaları arasında «Bayramoğlu» kumandasında bulunan bir Türk kalyonuna rastgeldiler. 20 kıt'a tunç top ve 200 adet arkeboz tüfekli askerle mücehhez bulunan bu gemi altmış bin lira kıymetinde baharat, ipek ve halı gibi Şarkın en kıymetli eşyasile yüklü olup Venediğe gidiyordu. Malta korsanları yedi kıt'a harp gemisi ile hücum ettiler. Beş saat süren kanlı bir muharebeden sonra Türk Kalyonu Maltızların eline esir düştü. Artık bu haber İstanbuldaki hiddet ve heyecanı son dereceye çıkardı. Yüz seksen parça gemiden ibaret bir donanma ile 30,000 kişilik bir ordu hazırlandı. Veziri Rabi Mustafa Paşa Serdar, Cirbe fatihi Piyale Paşa kaptan nasedildi. Turgut Paşanın da Maltada orduya iltihakı kararlaştırıldı.

Elmo kalesi yalçın bir kaya üzerine yapılmış ve etrafı da yekpare taş olduğundan siper kazılmasına imkân bulunamıyordu. Müteharrik göğüs siperleri istimaline mecburiyet hasıl oldu. Koca gemici Turgut Paşa gelince; "eğer iptida şehir istihkâmâtı muhasara ve zaptolsa idi Sent Elmo kalesi kendi kendine teslim olurdu. Mademki işe buradan başlanmamış devam gerektir." dedi.

Filhakika yekdiğerini takip eden hücumlar neticesinde 8,000 Türk askerinin ve Turgut gibi büyük bir kumandanın şehadetile bu kale zaptedildi. Lâkin edilen fedakârlıklara ve ufak gemilerin karadan iç limana nakledilmesine ve müteaddit hücumlara rağmen şehrin zaptı kabil olamadı. İspanya donanmasının bir gece adaya mühim yardım kır'ası getirmesi üzerine kalenin zaptı ümidi gaip olarak İstanbula avdet edildi.

İşte mevzuumuz olan plân hulâsatan hikâyeye eylediğimiz bu harpte Sent Elmonun zaptından sonra yapılmıştır.

Plânda: A. işaretli olan kısımda "Bu bendelerinin yapıştığı yerdir." diye yazılmıştır. Demek Serdar Mustafa Paşa kıtaatını buraya tabiye etmiş-

[1] Türklerin deniz muharebesi, Turgut Paşa, Fevzi Bey. muharebatı bahriyei Osmaniyeye, Süleyman Nutki.

tir. Biraz ileride B. noktasında "*Piyale Paşa kullarının yapıştığı yerdir.*" denilmektedir. Bunun önünde hendek eni on dört zıra ve derinliği yirmi beş zıra diye işaret olunarak istikşafın neticesi bildirilmiştir. C. noktasında "*Bazı Beylerin yapıştığı yerdir.*" diye yazılı. Bu kuvvetler şehri muhasara etmişlerdir. Mukabil cihetinde D. işaretli yer de *alınan liman ağzıdır.* İçinde *yatan gemiler bizimdir,* diye izahat verilmiştir. Kezalik F. noktasında "şimdi alınan *Sterme "Sen Elmo"* kalesidir. *Bir miktar toprak buradan döğür* diye yazılmıştır. Ve kale üzerine Türk bayrağı rezkolunmuştur. Toplarımızın şehri bu noktadan da dövemediği anlaşılıyor. Bunun yanındaki bir yola «*araba ile sandalları Malta limanına geçirdiler*» denilmektedir. Bundan sonra G. noktasında *Sentciwan «Sent Anjelo»* kulesi görülüyor ki, zaptedilmediğinden *haçlı bir bayrak resmini* taşımaktadır. Limanın ağzında *zincir* diye gösterilmiştir. Venedikte yapılan bu zincirin her baklasının on altına mal olduğunu tarihler yazmaktadır. Türk kahramanları bu zinciri kesmek için yüzerek ellerinde ege ile gelmişler, tüfek ateşinin altında baklaları yarıya kadar kesmeğe muvaffak olmuşlarsa da müdafiler de yüzerek kılıçlarla hücum ve bu fedakâr askerleri ricate mecbur etmişlerdir. İşte kısaca anlattığımız bu plân araziyi, arızaları, sevahili, limanı ve istihkâmları muhasara kuvvetlerini bütün tefarruatile göstermektedir. Yapılışında, maksadı anlatacak her suretle tam bir bilgi ve doğruluk aşikârdır. Bu kıymetli vesika bize dünyanın en iyi askeri olan Türkün harp idaresindeki yüksek ilmî kıymetini de pek açık izah ediyor.